

معرفی کتاب «تفسیر سوره حمد»

هفت درس ماندگار

- عنوان: **تفسیر سوره حمد**
- نویسنده: **آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای**
- ناشر: **انتشارات انقلاب اسلامی**
- تعداد صفحات: **۱۳۶**
- توضیحات:

این کتاب دربردارنده تفسیر اولین سوره قرآن کریم است که توسط رهبر انقلاب در جمع گروهی از دانشجویان و طلاب ارائه و بیان شده است.

بعضی چیزها در زندگی ما آن قدر تکرار می‌شوند که دیگر دیده نمی‌شوند: مثل سوره حمد. ما سال‌هاست آن را می‌خوانیم؛ در نمازهای روزانه، در مسجد، در ماه رمضان، در لحظه‌های اضطراب و امید. آن را از بر هستیم، بی‌وقفه تکرار می‌کنیم، اما اگر یک‌بار از ما بپرسند: «دقیقاً داری چه می‌گویی؟» احتمالاً مکث می‌کنیم و نمی‌دانیم چه بگوییم.

نگاهی عمیق‌تر به سوره حمد

کتاب «تفسیر سوره حمد» می‌خواهد حرف جدیدی به ما بگوید؛ نه اینکه ترجمه آیه‌ها را توضیح دهد، بلکه نشان می‌دهد این سوره یک گفت‌وگوی عمیق درباره زندگی است؛ گفت‌وگویی که هر روز انجام می‌دهیم، اما کمتر به آن فکر می‌کنیم.

اولین تغییری که این کتاب در ذهن مخاطب ایجاد می‌کند از یک کلمه شروع می‌شود: ربّ. ما معمولاً خدا را «خالق» تصور می‌کنیم؛ کسی که جهان را ساخته و بعد همه چیز طبق قوانین خودش جلو می‌رود، اما سوره حمد خدا را «ربّ العالمین» معرفی می‌کند؛ یعنی پرورش‌دهنده جهان.

فرق این دو نگاه خیلی مهم است: اگر خدا فقط خالق باشد، زندگی یک پروژه شروع شده است اما اگر رب باشد، زندگی یک مسیر هدایت شده است. در نگاه دوم، اتفاق‌ها بی‌معنا نیستند. سختی‌ها صرفاً بدشانسی نیستند. اشتباه‌ها پایان کار نیستند. همه چیز می‌تواند

بخشی از فرآیند رشد باشد. درست مثل تمرین‌های سختی که یک مربی برای قوی‌تر شدن شاگردش طراحی می‌کند. برای یک نوجوان، این نگاه معنای تازه‌ای دارد: زندگی فقط عبور از روزها نیست؛ تربیت شدن است.

مؤمن در کنار دیگران رشد می‌کند

در میانه سوره ناگهان لحن تغییر می‌کند: «ایاک نعبد و ایاک نستعین؛ ما تو را عبادت می‌کنیم.» نه «من»، «ما». این نکته ساده، معنای بزرگی دارد. سوره حمد، انسان را موجودی جداافتاده نمی‌بیند. حتی رابطه با خدا هم صرفاً فردی نیست. انسانِ مؤمن تنها رشد نمی‌کند، در کنار دیگران رشد می‌کند؛ یعنی اخلاق، مسئولیت اجتماعی،

کمک کردن و کنار دیگران بودن جزئی از ایمان است، نه چیزی اضافی. کسی که فقط به نجات خودش فکر کند هنوز معنای کامل «عبادت» را نفهمیده است. برای نسلی که بیشتر با رقابت، مقایسه و تنهایی بزرگ می‌شود، این پیام مهمی است: انسان بدون دیگران کامل نمی‌شود.

انتخاب تکیه‌گاه درست

بعد از عبادت می‌گوییم: «فقط از تو کمک می‌خواهیم». در نگاه رایج، استقلال، یعنی نیاز نداشتن. نوجوان‌ها معمولاً می‌خواهند روی پای خودشان بایستند و کمک خواستن را ضعف می‌بینند، اما سوره حمد تعریف دیگری از قدرت ارائه می‌دهد.

انسان قوی کسی نیست که بگوید به هیچ کس احتیاج ندارم. انسان قوی کسی است که بداند به چه چیزی باید تکیه کند. تفاوت بزرگی هست میان بی‌پناه بودن و آزاد بودن. کسی که هیچ تکیه‌گاهی ندارد، با هر فشار کوچکی فرو می‌ریزد؛ اما کسی که تکیه‌گاه درستی انتخاب کرده، حتی در بحران می‌ایستد.

جالب‌ترین بخش سوره شاید همین باشد: ما در مهم‌ترین عبادت روزانه از خدا پول، موفقیت یا حتی سلامتی نمی‌خواهیم. فقط یک چیز می‌خواهیم: «ما را به راه درست هدایت کن»؛ یعنی بزرگ‌ترین خطر زندگی، شکست نیست؛ گم شدن است. ممکن است کسی بارها شکست بخورد اما

در مسیر درست باشد و دوباره بلند شود؛ اما اگر مسیر اشتباه باشد، حتی موفقیت هم او را جلو نمی‌برد، فقط دورتر می‌کند. این نگاه معیار موفقیت را تغییر می‌دهد. به جای اینکه بپرسیم «برنده شدم یا نه؟» باید بپرسیم: «در مسیر درست هستم یا نه؟»

سمت حرکت چیست؟

سوره حمد در پایان، انسان‌ها را به سه گروه تقسیم می‌کند: هدایت‌یافتگان، مغضوبان و گمراهان. در توضیح این بخش گفته می‌شود تفاوت آدم‌ها در هوش یا اطلاعات نیست؛ در جهت انتخاب‌هایشان است. بعضی‌ها حقیقت را می‌فهمند اما عمداً خلاف آن می‌روند.

بعضی‌ها اصلاً دنبال فهمیدن نیستند و بعضی‌ها تلاش می‌کنند مسیر درست را پیدا کنند، حتی اگر سخت باشد. پس انسان‌ها با دانسته‌هایشان تعریف نمی‌شوند، با «سمت حرکتشان» تعریف می‌شوند.

برشی از متن کتاب

در عرف قرآن، «رحمان و رحیم» به دو معنا به کار رفته؛ رحمان به عنوان رحمت خدا در دنیا نسبت به همه موجودات به کار رفته. وقتی خدا را با رحمانیت ستایش می‌کنیم، در حقیقت می‌گوییم که رحمت خداوند شامل همه موجودات عالم است؛ پس رحمان به معنای دارنده رحمت همگانی است. «الرَّحْمَنُ» [یعنی] دارنده رحمت

همگانی. خب این رحمت همگانی خدا چیست؟ خداوند نسبت به همه موجودات عالم رحمتی دارد: رحمت خلق آنها - آنها را آفریده و این رحمتی است از سوی پروردگار به هر مخلوقی - و رحمت هدایت عمومی آنها؛ **أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى**؛ خدای متعال همه چیز را در یک مجرای هدایت می‌کند: درخت را هم خدا هدایت می‌کند به سمت رشد، به سمت کمال؛ دانه را به سمت باز شدن، به سمت تغذیه شدن، به سمت رویدن، به سمت ثمر دادن